

Lausunto sako- ja umpikaivolietteiden kuljetuksesta

378/10.05.04.01/2018

Ympäristö- ja rakennuslautakunta 29.08.2018 § 60

Ympäristöpäällikkö Saija Kajala 20.8.2018:

Lounais-Suomen jätehuoltolautakunta pyytää Naantalin kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen lausuntoa siirtymisestä kunnan järjestämään sako- ja umpikaivolietteen kuljetukseen Lounais-Suomen jätehuoltolautakunnan toimialueella Auran, Kaarinan, Liedon, Marttilan, Maskun, Mynämäen, Naantalin, Nousiaisten, Paimion, Paraisten, Pöytyä, Raision, Ruskon, Salon, Sauvon ja Turun kuntien ja kaupunkien alueilla. Lausuntoa pyydetään 31.8.2018 mennessä.

Ympäristönsuojeluviranomaisen lausunnossa pyydetään arvioimaan erityisesti jätteenkuljetusjärjestelmän vaikutuksia ympäristöön, vesiensuojeluun, ympäristöterveyteen ja viranomaistoimintaan.

Taustaa

Lausuntopyyntö koskee jätehuoltolautakunnan jäsenkuntia, joissa lietteen kuljetus on järjestetty edelleen vuoden 1993 jätelain mukaisena ns. sopimusperusteisena kuljetuksena. Jätehuoltolautakunnan on tehtävä päätös kuljetusjärjestelmän muuttamisesta nykyisen jätelain (646/2011) mukaisesti joko kunnan järjestämään kuljetukseen (36 §) tai kiinteistönhaltijan järjestämään jätteenkuljetukseen (37 §).

Lausuntopyyntö koskee viemäriverkoston ulkopuolella asumisessa, vapaa-ajan asumisessa ja julkisissa toiminnoissa syntyneiden lietteiden kuljetusta. Lausuntopyyntö ei koske yritystoiminnassa syntyneen sako- ja umpikaivolietteen kuljetuksia.

Jätehuoltolautakunta ei käsittele sako- ja umpikaivolietteen kuljetuksia Kemiönsaaren kunnassa, sillä siellä lietteen kuljetus on toiminut nykyisen lain mukaisesti kunnan järjestämänä 1.1.2013 lähtien.

Lietteen kuljetusjärjestelmällä ei ole vaikutusta jätehuoltomääräysten mukaan tapahtuvaan omatoimiseen lietteenkäsittelyyn maataloudessa tai hyvin pienten liettemäärien kompostointiin kiinteistöllä.

Sako- ja umpikaivolietteiden jätehuollosta on koottu aineistoa osoitteeseen www.turku.fi/lietteenkuljetus.

Esityslistan oheismateriaalina on seuraava selvitys:

- LCA Consulting, 7.2.2018: Sako- ja umpikaivolietteen keräys ja käsittely Lounais-Suomen jätehuolto Oy:n toimialueella

Jätehuoltolautakunta on varannut yleisen vaikutusmahdollisuuden 7.5.-4.6.2018 välisenä aikana. Saapuneet kannanotot ovat pyydettyä käytettävissä.

Esityslistan oheismateriaalina on Naantalın kaupungille tiedoksi toimitetut lausunnot asiasta:

- Lounais-Suomen jätehuolto Oy:n lausunto
- Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry:n lausunto
- Länsi-Suomen yrittäjät ry:n lausunto

Turun kaupunkiympäristötoimialan tiivistelmä, 4.5.2018:

Kuntien jätehuoltovastuu

Kunnan on järjestettävä jätehuolto asumisessa syntyvälle jätteelle sekä yhdyskuntajätteelle, joka syntyy kuntien, valtion ja seurakuntien sekä sosiaali-, koulutus- ja terveydenhuollon kiinteistöillä. Kunnan jätehuoltovastuu sisältää sako- ja umpikaivolietteiden jätehuollon. (jätelaki 646/2011 §32)

HE 199/2010 perustelut jätelain 646/2011 § 32:lle:

- *yksittäiseltä kotitaloudelta olisi kohtuutonta edellyttää jätehuollon itsenäistä järjestämistä lain ja sen nojalla säädettyjen tai määrättyjen kaikkien vaatimusten mukaisesti.*
- *Kotitalouksilla tulisi olla oikeus palvelun helppouteen, saatavuuteen ja toimivuuteen kaikissa oloissa.*
- *Kotitaloudet myös hyötyvät kunnan paremmasta neuvotteluvoimasta palvelujen hankkijana.*
- *Mahdollistetaan jätemaksujen tasaaminen eri alueiden välillä. Lisäksi olisi mahdollista ohjata jätehuoltoa esimerkiksi kannustavilla jätetaksilla.*

Siirtyminen ns. sopimusperusteisesta kuljetuksesta joko kunnan järjestämään tai kiinteistönhaltijan järjestämään jätteenkuljetukseen

Lounais-Suomen jätehuoltolautakunnan on päätettävä alueensa sako- ja umpikaivolietteen kuljetusjärjestelmästä jätelain 646/2011 siirtymäsäännösten nojalla, joko niin että alueella siirrytään kunnan järjestämään sako- ja umpikaivolietteiden kuljetukseen tai kiinteistön haltijan järjestämään sako- ja umpikaivolietteen kuljetukseen.

Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kunta kilpailuttaa vastuulleen kuuluvan jätteen keräyksen ja kuljetuksen kiinteistöiltä käsittelypaikkaan, hyväksyy jätemaksutaksassa jätemaksujen perusteet ja jätemaksut. Kunnan jätemaksut ovat julkisia ja julkisoikeudellisia. Kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ainoastaan kunta tai kunnan lukuun toimiva jätteenkuljettaja saa kuljettaa kunnan järjestämisvastuulle kuuluvaa jätettä. Lounais-Suomen jätehuollon yhteistoiminta-alueella Lounais-Suomen Jätehuolto Oy kilpailuttaa kuljetusurakat keskitetysti ja kullakin urakka-alueella kuljetuksista vastaa kilpailutuksen kautta valikoitunut yksityinen kuljetusyritys. Kunnan jätteenkuljetusten kilpailutuksessa on noudatettava lakia julkisista hankinnoista (348/2007). Kunnan järjestämä jätteenkuljetus on jäte-

lain mukaan lähtökohtainen järjestelmä kunnan vastuulle kuuluvien jätteen kuljetuksille, eikä siihen siirtyminen vaadi erityisiä perusteita.

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistön haltija järjestää itse kiinteistönsä jätteenkuljetukset sopimalla kiinteistön jäteasutoiden tyhjentämisestä rekisteröidyn kuljetusyrittäjän kanssa. Kiinteistönhaltijan maksama jätemaksu on yksityisoikeudellinen ja perustuu kiinteistönhaltijan ja jätteenkuljetusyrityksen väliseen sopimukseen. Kuljetusyrittäjä maksaa jätteestä kunnan jätetaksan mukaisen jätemaksun tuodessaan jätteen vastaanottoon. Kiinteistönhaltijan järjestämän kuljetuksen alueella voi toimia samanaikaisesti useampia kuljetuspalveluita tarjoavia kuljetusyrittäjiä.

Kiinteistönhaltijan järjestämä jätteenkuljetus on vaatimuksiltaan tiukempi kuin tällä hetkellä voimassa oleva ns. sopimusperusteinen jätteenkuljetus. Lainsäädännössä on kiinteistön haltijan järjestämälle kuljetukselle asetettu erityisehtoja, joiden täyttymistä jätehuoltoviranomaisen olisi seurattava. Jätelain 37 § sisältö on seuraava:

"Kunta voi päättää, että kiinteistöittäinen jätteenkuljetus järjestetään kunnassa tai sen osassa siten, että kiinteistön haltija sopii siitä jätteen kuljettajan kanssa (kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus), jos:

- 1) tarjolla on jätteen kuljetuspalveluja kattavasti ja luotettavasti sekä kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin;
- 2) jätteenkuljetus edistää jätehuollon yleistä toimivuutta kunnassa, tukee jätehuollon alueellista kehittämistä eikä aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle;
- 3) päätöksen vaikutukset arvioidaan kokonaisuutena myönteisiksi ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Jätelain 37 §:n ehtojen täyttyminen

Kohta 1):

Jätehuoltolautakunnan tiedossa on tällä hetkellä (v. 2018) 35 kuljetusyrittäjää, jotka toimivat sako- ja umpikaivolietteenkuljettajina alueilla, joilla on voimassa ns. sopimusperusteinen kuljetusjärjestelmä. Hintoja koskevan asukaskyselyn (v. 2016) perusteella kuljetushintojen on arvioitu olevan alueella noin 20 € enemmän kuin Kemiönsaaressa kunnan järjestämässä lietteenkuljetuksessa. Tyhjennykset näyttävät vuonna 2017 puuttuvan 83 % viemärin ulkopuolella jätehuollon piirissä olevista asuin ja vapaa-ajan kiinteistöistä, mutta asukaskyselyn (v.2016) perusteella asukkaat olivat hyvin tyytyväisiä lietehuollon nykyisiin palveluihin.

Kohta 2):

Yleinen toimivuus on kyseenalaista, sillä n. 80 %:lla alueen kiinteistöistä ei suoriteta lietetyhjennyksiä jätehuoltomääräysten mukaisesti. Kaluston ja menetelmien kehittäminen ja uusien innovaatioiden kattava käyttöönotto on mahdotonta alueellisesti, jos kuljetuksen järjestäminen on kiinteistön haltijoiden vastuulla. Terveydelle ja ympäristölle koituu todellisia riskejä, sillä

esimerkiksi v. 2017 vain n. 25 % lietteistä kerättiin kiinteistöiltä. Lietettä päätyy vuosittain huomattavia määriä muualle kuin jätehuoltomääräysten mukaiseen vastaanottoon tai hygienisoituna peltolevitykseen. Lietteet aiheuttavat vesistöihin joutuessaan merkittävää rehevöitymistä. Jäteveden ja lietteen sisältämät bakteerit, virukset, nitraatti >nitriitti, lääkkeitä ja kemikaalit voivat aiheuttaa uimavesien, pohjaveden ja myös maaperän saastumisriskin.

Kohta 3), kotitalouksien asema:

Kotitaloudet saavat kiinteistönhaltijan järjestämässä kuljetuksessa tilata itse lietetyhjennyksen valitsemaltaan yrittäjältä valitsemanaan ajankohtana. Kiinteistönhaltijan järjestämässä kuljetuksessa kotitalouksilta vaaditaan tietoa ja aktiivisuutta lietetyhjennysten asianmukaisessa järjestämisessä.

Kunnan järjestämässä lietekuljetuksessa asiakkaan ei tarvitse olla aktiivinen, vaan palvelu järjestetään määräysten mukaan jokaiselle sitä tarvitsevalle. Kiinteistönhaltijan aktiivisuutta tarvitaan siinä tapauksessa, että hän haluaa perua tyhjennyksen tai siirtää tyhjennyksen ajankohtaa. Keskitetyllä kuljetusten suunnittelulla saadaan kotitalouden tyhjennysmaksu alemmaksi, verraten tilanteeseen, että tyhjennykset tehdään yksitellen kunkin kiinteistön haltijan tilauksesta.

Kohta 3), vaikutukset yritysten toimintaan:

Usealle alueella toimivalle sako- ja umpikaivolietteen tyhjentäjille kotitalouksien lietetyhjennykset eivät ole todennäköisesti päätoimi. Kunnan järjestämät kuljetukset vaatisivat urakoitsijalta kykyä toimia alalla päätoimisesti. Jos siirrytään kunnan järjestämään lietteenkuljetukseen, kuljetusten määrä tulee nousemaan. Esimerkiksi Kemiönsaarella kuljetetun lietteen määrä kaksinkertaistui.

Kohta 3), vaikutukset viranomaisten toimintaan:

Kunnan ympäristönsuojelun viranomaisessa työskentelevät viranhaltijat näkevät nykyisessä lietehuollossa riskejä ja valvonta tapahtuu lähinnä vain ilmi tulleiden väärinkäytösten ja ongelmien kautta. Luotettavaa ja kattavaa rekisteriä tyhjennyksistä kaivataan sekä jätehuollon viranomaistehtäviä suorittavien, että valvontaa suorittavien viranhaltijoiden taholta. Jätehuoltoviranomaisen on joutunut tekemään vuosittain valvontapyyntöjä ELY-keskukseen jätteenkuljetusrekisterin ylläpitämiseen vaadittavien tietojen saamiseksi kuljetusyrittäjiltä. Kunnan valvontaviranomaiset tai jätehuoltoviranomaiset eivät ole saaneet omatoimisesta lietteen hyödyntämisestä määräysten mukaisia ilmoituksia, vaikka tuntuma onkin, että sitä tapahtuu. Ilmoitusten puuttuessa on mahdoton valvoa, että hyödyntäminen tapahtuu asiallisesti ja ohjeistusten mukaisesti. Nykyisen kuljetusjärjestelmän vaikutukset viranomaisen toimintaan arvioitiin pääasiassa kielteisiksi kuntien ympäristöviranhaltijoille suoritetussa kyselyssä v. 2016. Vastauksissa lietteenkuljetusratkaisussa pidettiin tärkeänä vesistöjen suojelun näkökohtaa, mutta tärkeänä pidettiin myös, että kuljetusten ympäristöhaitta olisi mahdollisimman pieni.

YMPÄRISTÖPÄÄLLIKKÖ:

Ympäristö- ja rakennuslautakunta päättää todeta lausuntonaan seuraavaa:

Ympäristövaikutusten minimoimisen kannalta jätehuolto, jätteenkuljetus mukaan lukien, ja jättejakeesta riippumatta, tulee suorittaa siten, ettei siitä aiheudu ympäristön pilaamisen vaaraa eikä ympäristöhaittaa ja siten paikallisten olosuhteiden heikkenemistä niin asukkaiden terveyden ja viihtyvyyden kuin luonnonkin kannalta.

LCA Consultingin selvityksen mukaan kerätyn lietteen määrä ei vastaa arviolta muodostuvan lietteen määrää. Kuntien ympäristövalvonnassa on tullut vastaan tapauksia, joissa sako-kaivojen tyhjennystä laiminlyödään joko tietämättömyyden tai siitä aiheutuvien lisäkulojen takia. Myös kiinteistökohtaisten jätevedenpuhdistamojen huollossa on toisinaan puutteita. Seurauksena tästä on, että hygienisoimatonta lietettä sen sisältämine ravinteineen ja haitta-aineineen päätyy luontoon, missä se aiheuttaa terveysriskejä asukkaille talousvesikaivojen vedenlaadun heikkenemisen kautta ja lähivirkistyskohtien kuten uimarantojen vedenlaadun heikkenemisen kautta. Luonnossa liete aiheuttaa vesistöjen ja maaperän rehevöitymistä ja pilaantumista, mikä taas muuttaa alkuperäisiä luonnon olosuhteita ei-toivottuun suuntaan. Sinileväkukinnot lisääntyvät, vesistön näkösyvyys vähenee ja vesistö voi kärsiä säännöllisesti happikadosta. Rehevissä olosuhteissa viihtyvä lajisto runsastuu ja luonnon monimuotoisuus heikkenee. Tiedetään myös, että jätevesien sisältämät lääkeaineet aiheuttavat luonnon vesissä muutoksia esimerkiksi kalojen biologiaan ja siten jälleen koko ekosysteemiin.

Kiinteistökohtaisesta jätevesineuvonnasta saatujen tietojen perusteella on edelleen huolestuttavan paljon kiinteistöjä, joiden ainoa jäteveden käsittelymenetelmä on vielä 60-luvun tasolla, missä jätevesi kulkee saostuskaivojen kautta luontoon. Esimerkiksi Valonian HAKKU2016-jätevesihankkeessa pelkkien sakokaivojen varassa oli 73 % neuvotuista vesikäymäläisistä kiinteistöistä. Mikäli saostuskaivojakaan ei tyhjennetä, päätyvät kaikki jäteveden ravinteet lopulta luontoon.

Ympäristön tila oletettavasti paranisi, kun jatkossa tyhjennyksiä tehtäisiin tasapuolisesti ja järjestelmällisesti kaikilla asuin-kiinteistöillä. Lietteiden jäljitettävyyden tulisi olla nykyistä aukottomampaa sen alkulähteeltä vastaanotto paikalle asti. Valvonnallisesti tämä olisi paremmin hallittavissa kunnan järjestämässä jätteenkuljetusjärjestelmässä yhden kattavan rekisterin ylläpidon kautta. Nykyisellään kiinteistökohtaisia tyhjennystietoja ei ole helposti saatavissa jätehuoltomääräysten valvomiseksi vaan tietojen keruu vaatii huomattavasti aikaa yhtä kiinteistöä kohden, eikä sittenkään voida olla täysin varmoja, mihin liete on lopulta päätynyt. Kunnan ympäristövalvonnan resurssit ovat liian pienet, jotta jätevesijärjestelmien kuntoa,

riittävää huoltoa ja tyhjennysvälejä voitaisiin valvoa systemaattisesti, etenkin jos jätteenkuljetustietoa ei kerätä systemaattisesti ja luotettavasti. Yksittäisiin ongelmatapauksiin puututaan asukkaiden tekemien ilmiintojen perusteella. Tällöin jätevesistä on jo aiheutunut naapurustolle viihtyvyys- (haju) tai hygieniahaittoja.

Tärkeää olisi tarkastella asiaa myös lietteenkuljetuksen aiheuttamien ajokilometrien näkökulmasta. Kunnallinen järjestelmä mahdollistaisi todennäköisemmin ajoreittien paremman etukäteissuunnittelun, millä olisi jo ilmastomuutoksen hillinnän kannalta merkittävää vaikutusta.

Puhuttaessa vain sako- ja umpikaivojen lietteistä, kiinteistöjen jätevesijärjestelmien tyhjennyksissä tulee tulla ottaa huomioon myös kiinteistöjen erilaiset jätevesien puhdistusjärjestelmät, joissa järjestelmä saattaa edellyttää juuri tietynlaista asiantuntevaa huoltoa, tyhjennystapaa ja -väliä.

Kiinteistönomistajan näkökulmasta tyhjennykset tulee suorittaa kiinteistökohtaisen tarpeen mukaan, riittävän usein ja oikea-aikaisesti niin, että jätevesijärjestelmä säilyttää toimintakuntansa. Kuljetuskapasiteetin tulee olla riittävä kaikissa tilanteissa, ja päivystyksen tulee toimia kaikkina päivinä ja vuorokauden aikoina.

Pitkät välimatkat ja hankalat kulkuyhteydet tulee ottaa huomioon ja tyhjennykset hoitaa asianmukaisesti myös saaristo-olosuhteissa lossi- ja lauttayhteyksien takana olevilla alueilla, kuljetusjärjestelmän valinnasta riippumatta.

Ympäristö- ja rakennuslautakunta katsoo, että siirtymällä kunnan järjestämään lietteenkuljetukseen voidaan, edellä mainittu kiinteistökohtaiset ja alueelliset erityistekijät huomioiden, vähentää lietteistä aiheutuvia kielteisiä ympäristövaikutuksia.

Pöytäkirja tarkastetaan tämän asian osalta kokouksessa.

KOKOUSKÄSITTELY:

Lautakunnan puheenjohtaja Harri Laine oli kutsunut Naantalın kaupungin hallintosäännön 27 §:n nojalla saaristolautakunnan puheenjohtaja Jari-Antti Hörkön kertomaan saaristoa koskevan näkemyksen sako- ja umpikaivolietteiden kuljetuksen järjestämisestä koskevassa asiassa.

Pekka Sevon esitti, että lautakunta ei siirry kunnan järjestämään sako- ja umpikaivolietteiden kuljetukseen.

Kristiina Sunell esitti seuraavaa: Sako- ja umpikaivojen lietteiden osalta pysytään nykyisessä kiinteistön haltijan järjestämissä jätteenkuljetusjärjestelmässä. Sen arvioidaan olevan kokonaisuutena myönteisempi vaihtoehto Naantalissa ottaen

erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan. Mika Törne kannatti Sunellin esitystä. Pekka Sevon veti esityksensä pois.

Suoritetussa äänestyksessä esittelijän ehdotusta kannatti Saija Porramo. Sunellin ehdotusta kannattivat Harri Laine, Ann-Mari Kymäläinen, Kimmo Mäntysalo, Julia Plathin-Kankare, Veikko Mäkelä, Pekka Sevon, Kristiina Sunell ja Mika Törne. Puheenjohtaja totesi äänestyksen perusteella lautakunnan päättäneen hyväksyä Kristiina Sunellin ehdotuksen äänin 8-1.

YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA:

Ympäristö- ja rakennuslautakunta päätti antaa Lounais-Suomen jätehuoltolautakunnalle sako- ja umpikaivolietteiden kuljetuksesta seuraavan lausunnon: Sako- ja umpikaivojen lietteiden osalta pysytään nykyisessä kiinteistön haltijan järjestämissä jätteenkuljetusjärjestelmässä. Sen arvioidaan olevan kokonaisuutena myönteisempi vaihtoehto Naantalissa ottaen erityisesti huomioon vaikutukset kotitalouksien asemaan sekä yritysten ja viranomaisten toimintaan.

Pöytäkirja tarkastettiin tämän asian osalta kokouksessa.